Írta: Benedek Csaba
2011. december 25. vasárnap, 13:52 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 13:07

December 25. Karácsony napja

A család ünnepe volt a hagyományos magyar paraszti életben is. Mint minden nagy ünnep, munkatilalommal járt. Lészpeden *„Karácsony napján, akkor a ganyét nem vetették ki, esszeszedték a jószág alól. Vagy ha ettünk, akkor a tányérokat sem mostuk el, akkor azt félreraktuk és másnap mostuk el”* (Bosnyák S. 1980: 120). A szemetet sem vitték ki. Pereszlényben a hamut, szemetet nem vitték ki, mert úgy vélték, ezzel kivinnék a szerencsét a házból. Egerszegen, ha söpörtek, akkor is csak befelé az asztal alá. Csak a legszükségesebb munkákat végezték el. Az állatoknak a takarmányt már előző nap odakészítették, Jászdózsán karácsony napján nem fésülködtek. Nem főztek, csak az előtte való napokon. Tilos volt e napon a kölcsönkérés, kölcsönadás is, mert kivinné a házból a szerencsét.

A szerelmi jóslás különböző változatait is gyakorolták karácsonykor, ugyanígy többféle haláljósló és időjósló eljárást a következő évre vonatkozóan. A valamelyik őszi naptári ünnepen vízbe tett gyümölcsfaágnak is karácsonyra kellett kivirágoznia. Azt is tartották, hogy az éjféli

mise alatt megszólalnak az állatok, s elmondják véleményüket gazdáikról, gondozóikról. – Karácsony napján lánynak, asszonynak nem volt szabad más házához menni, mert szerencsétlenséget vitt volna. Ezért ahol nem volt szokásban a fiúgyermekek köszöntése, ott valamilyen ürüggyel elküldték a rokonokhoz. A székelyek azt tartották, hogy ha fiúgyermek az első látogató, a tehén bikát, ha lány, üszőt borjazik. Az északi vidékek falvaiban az állatok itatása is bizonyos szertartások szerint ment végbe. Menyhén (egykori Nyitra m.) a gazda elővette a karácsonyesti vacsoránál megmaradt ostyát, arra zöld petrezselymet tett, majd piros almát, és az egészet a vályúba tette, aztán erről itatták a marhákat, hogy egészségesek legyenek.

Némely községben a piros almával egy ezüstpénzt (régi ötkoronást) is tettek a vályúba, hogy az állatok olyan szépek legyenek, mint a piros alma és olyan értékesek, mint az ezüst. – Étkezés előtt a család tagjai megmosakodtak, a mosdóvízbe sok helyen ezüstpénzt, piros almát tettek, hogy a következő esztendőben szerencsések és egészségesek legyenek. Karácsony böjtjén a család minden tagjának viselkedését figyelemmel kísérték, mert azt tartották, hogy ahogy ezen a napon viselkednek, úgy fognak viselkedni a következő esztendőben is. Karácsony napján nemcsak a családtagoknak, hanem a család javainak is a házban kellett lenniük, ezért karácsony böjtjén a kölcsönkért tárgyakat, eszközöket visszaadták. Este a pásztorok országszerte ostoraikat pattogtatták, kolompoltak, a kürtöt fújták az utcán végig, s ilyenkor egyes vidékeken a gazdáktól ajándékot kaptak. Ugyancsak országszerte szokásban volt a már adventben megkezdődött betlehemezés, továbbá a kántálás, kóringyálás, angyali vigasság; Zobor vidékén a parázsolás. Általában jellemző a karácsonyi szokásokra és hiedelmekre a jövő évi termékenység, bőség, szerencse biztosítása valamilyen módon. Szokásban volt karácsonykor és a karácsony körüli napokon dramatikus játékokat előadni, a bábtáncoltató betlehemezés, betlehemezés, Heródes-játék, szálláskeresés. Állatalakoskodás csak szórványosan fordult elő karácsonykor.

Doroszlón december 25. az éjféli mise utáni kocsonyaevéssel kezdődött. Szokásban volt a reggeli órákban alamizsnát vinni a szegényeknek, akiknek nem volt lehetőségük disznót vágni. Volt olyan is, aki a temetőbe a családtag sírjára is vitt kocsonyát. Az e napi ételeket előre elkészítették: "*Karácsonyra befőztek egy nagy lábos szárnát, hogy csak melegíteni kőjjön, osztakkó nem köllött aznap főzni."* Karácsony este köszöntötték az Istvánokat.

Irodalom:

Kovács Endre: A karácsonyi ünnepkör népszokásai Doroszlón. In: Cumania 14. Kecskemét, 1997. 168.

Magyar Néprajzi Lexikon 3. (Főszerk: Ortutay Gyula), 1980. 59-63.

Magyar Néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság (főszerk: Dömötör Tekla), 1990. 249.